Impact Factor: 9.9 ISSN-L: 2544-980X

IQTISODIY AXBOROTLARNI QAYTA ISHLASH JARAYONIDA BIZNES TAHLIL QILISH

Jomonqulova Fazilat Esirgapovna[1]

Ortiqov Farmonboy Raxmon o'g'li[2]

Mexriddinov Fahriddin Asqar o'g'li[3]

Kirish

Iqtisodiy axborot tizimi - bu professional faoliyatda axborot jarayonlarini avtomatlashtirishga mo'ljallangan texnik dasturiy va tashkiliy chora tadbirlar majmui. Avtomatlashtirilgan axborot tizimi kasbi faoliyat jarayonida ma'lumotlarni qayta ishlash uchun ba'zi axborot texnologiyalarini joriy qilishni ta'minlaydi. Iqtisodiy obyektni boshqarish samaradorligi va sifatini oshirish, shuningdek korxonaning iqtisodiy faoliyatini tahlil qilish uchun iqtisodiy axborotni tayyorlash, olish, qayta ishlash, uzatish, hisobga olish, nazorat qilish uchun zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanishga asoslangan keng qamrovli axborot tizimini yaratish kerak. Kurs loyihasining maqsadi – iqtisodiy ma'lumotlarni qayta ishlash tizimini avtomatlashtirish. Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalarni hal etish talab etiladi:

A. Axborotni qayta ishlashning avtomatlashtirilgan tizimining maqsadini aniqlash;
B. Axborotni qayta ishlashning iqtisodiy tizimlari talablari va tuzilishini ko'rib chiqish;
C. Obyektning umumiy tuzilishini aniqlash;
D. Ma'lumotlar bazasini yaratish;
E. Domen modelini tavsiflang.

Avtomatlashtirilgan axborotni qayta ishlash tizimining maqsadi. Boshqarish tizimlarini avtomatlashtirish masalalarini ko'rib chiqishda, birinchi navbatda, avtomatlashtirishni aniqlashtirishimiz kerak, ya'ni avtomatlashtirish obyektlarini

Asosiy qism. Avtomatlashtirish obyektlarini aniqlash uchun korxonaning ishlash jarayonini tahlil qilish kerak. Tahlil natijasida boshqaruv tizimida ma'lumotlarni qayta ishlash jarayonining tavsifi olinishi kerak, bu jarayon elementlari aniqlanadi. Har qanday boshqaruv vazifasini hal qilishda axborotni qayta ishlash jarayonini tahlil qilish, unda kiritilgan ma'lumotni ma'lum bir natijaga qayta ishlashning aniq mexanizmini amalga oshirishni o'z ichiga olgan va mansabdor shaxslar tomonidan individual ravishda amalga oshiriladigan o'zaro bog'liq bo'lgan uchta turdagi axborotni ajratib olishga imkon beradi. Insonning kundalik mehnat faoliyati tashqi muhit to'g'risidagi

[1] O'zbekiston, Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsenti E-mail: fazilat_72@mail.ru Telefon raqami: +99899 449 95 61

[2] O'zbekiston, Samarqand iqtisodiyot va servis institituti, "Iqtisodiyot fakulteti" talabasi
E-mail: farmonboyortiqov1@gmail.com Telefon raqami: +99899 771 45 05

[3] O'zbekiston, Samarqand iqtisodiyot va servis instituti, "Iqtisodiyot fakulteti" talabasi
E-mail: fahriddinmexriddinov@gmail.com Telefon raqami: +99899 136 35 73

axborotlarni qabul qilish va to‘plash, turli masalalarni yechish uchun zarur bo‘lgan ma’lumotlarni aniqlash, qayta ishlash kabi amallarni bajarish bilan bog‘liq bo‘ladi.

Shu sababli, ham yuqoridagi amallar majmuasi, ularni tatbiq etish usullarini vositalari axborot tizimlarini (AT) yaratish uchun asos bo‘lib xizmat qiladi. Axborot tizimlarining asosiy maqsadi foydalanuvchilarni tegishli sohaga taalluqli bo‘lgan axborot bilan ta’minlashiga qaratilgan. EHMlarning yaratilishi natijasida avtomatlashtirilgan axborot tizimlarini (AAT) hosil qilish imkoniyatlari paydo bo‘ldi. Hozirgi kunda AATning rivojlanishi ikki yo‘nalishda olib borilmoqda. Birinchi yo‘nalish – avtonom fayllar asosida axborot tizimlarini hosil qilish. Bunday ATning imkoniyat doiralari chegaralangan va oddiy tuzilishiga ega. Ular avtonom fayllar to‘plamini qayta ishlash hamda hujjatlarni chiqarish amallarini bajaradigan dasturlar majmuasidan tashkil topadi. Bunday tizimlar quyidagi kamchiliklarga ega:

- ma’lumotlarning takrorlanishi;
- fayllarni yuritish murakkabligi;
- fayllar bilan birgalikda ishlash qiyinligi;
- dasturlarning ma’lumotlarga bog‘liqligi va boshqalar.

Ikkinchi yo‘nalish – ma’lumotlar bazasini hosil qilish. Ma’lumotlar bazasi asosida hosil qilingan AT foydalanuvchilar majmuasiga xizmat ko‘rsatadi va yuqorida ko‘rsatilgan tizimlar juda keng tarqalmoqda. AATning faoliyati axborotlarni to‘plash va qayta ishlash bilan bog‘liq. Tizimga kiritilayotgan va foydalanuvchiga berilayotgan axborotlar hujjatlar ko‘rinishda shakllanadi. Shu sababli ham hujjat moddiy obekt hisoblanadi va ma’lum bir tartib asosida rasmiylashtirilgan axborotlar to‘plamidan iborat bo‘ladi.

AATda axborot manbai sifatida odamlar va texnik vositalar hisoblansa, istemolchi sifatida turli foydalanuvchilarni uch guruhga ajratish mumkin: tizimning ma’muriyati, dasturchilar va oxirgi istemolchilar. Foydalanuvchilarning AAT ga murojaati talab asosida amalga oshiriladi. Talab- mavsumlashtirilgan xabar bo‘lib, unda tegishli ma’lumotlarni qidirish shartlari va ular ustidan bajarilishi lozim bo‘lgan vazifalar ko‘rsatiladi. Talablarni qabul qilish va kiritish, ko‘rsatilgan amallarni bajarish, tegishli ma’lumotlarni tayyorlash va hujjat ko‘rinishda foydalanuvchiga taqdim qilish har qanday AAT ish faoliyatining asosiy bosqichlari hisoblanadi.

Hozirgi kunda AATlar inson faoliyatining turli sohalarida, masalan, xalq xo‘jaligi tarmoqlarini boshqarishda, ilmiy-tadqiqot ishlarini boshqarishda, marif sohasida loyihalashtirishda qo‘llanilmoqda. Bunda quyidagi ikki usulning biridan foydalaniladi: AATdan avtonom foydalanish. Bunda AAT boshqa tizim tarkibiga kirmaydi, balki mustaqil faoliyat ko‘rsatadi. Bunga, masalan, tayyora va temir yol chiptalarini sotish tizimlari («Sirena», «Ekspress»), talab bo‘yicha tegishli hujjatlarni tayyorlovchi axborot – qidirish tizimlari va boshqalar misol bo‘ladi. AAT dan yuqori darajali boshqarish tizimining tarkibiy qismi sifatida foydalanish.

Bunda hosil qilingan chiquvchi ma’lumotlardan tizimning boshqa elementlari faoliyatida ham qo‘llaniladi. Bunday AATga, masalan, axborot - o‘qitish tizimlari, loyihalashtirishning avtomatlashtirilgan tizimlari, avtomatlashtirilgan boshqarish tizimlari misol bo‘ladi. Hujjatli axborot qidirish tizimi hujjatlashtirilgan ma’lumotlarni saqlash va qayta ishlashni amalga oshiradi. Kutubxona faoliyatining

Avtomatlashtirilgan tizimi XAQT ga misol bo‘ladi. Faktografik axborot qidirish tizimi raqamli va matnli ma’lumotlarni saqlashda va qayta ishlashda qo‘llaniladi. Tashkil qilinayotgan AATning asosiy qismi FAQT turidagi tizimga misol bo‘ladi. Ma’lumotlarni ishlash usuliga ko‘ra AAT ikki qismga: axborot ma’lumotnoma tizimi (AMT) va ma’lumotlarni ishlashning avtomatlashtirilgan tizimi (MIAT)ga bo‘linadi.

Iqtisodiy axborotlarni qayta ishlash bazasini tashkil qilish tamoyillari. Iqtisodiy axborot – bu iqtisodiy jarayonlarning holati va borishini aks ettiradigan o’zgartirilgan va qayta ishlangan ma’lumotlar to’plami.

Axborotga bo‘lgan talablarning turli-tumanligi, masalalar ko‘lamining tobora ortib borishi va boshqalar zamonaviy ATlari oldiga bir qator talablar qo‘ymoqda. Bunday talablar jumlasiga quyidagilar kiradi: Iqtisodiy axborotlarni qayta ishlash bazasining aniqligi. Ma’lumki, ma’lumotlar bazasi tegishli sohaning axborot modelini tashkil qiladi. Shu sababli ham MB da saqlanayotgan axborotlar obektlarning holati, xususiyati va ular o‘rtasida aloqalarni toliq va aniq ifodalash lozim. Aks holda tashkil qilingan MB xatarli bolishi va zarar keltirishi mumkin.

Tizimning tezkorligi qo‘yilgan talabga javob berish vaqti bilan aniqlanadi. Bunda nafaqat EHM ning tezkorligini, balki ma’lumotlarning joylanishi, izlash usullari, talabning qiyinligini va boshqa olimlarni ham hisobga olish zarur. Tizimning unumdorligi esa vaqt birligi ichida bajarilgan talablarning miqdori orqali aniqlanadi. MBdan foydalanishning oddiyligi va qulayligi. Bu talab tizimdan foydalanuvchi barcha istemolchilar tomonidan qo‘yiladi. Shu sababli ham MB dan foydalanishning oson, sodda va qulay usullarini yaratish muhim ahamiyatga ega. Tizim ma’lumotlar bazasida saqlanilayotgan axborot va dasturlarni tashqi tasirlardan, begona foydalanuvchilardan himoyalashni ta’minlashi lozim. Tizimning rivojlanishi. Tizim tarkibi doimo yangi elementlari, dasturlar bilan taxminlanishi, axborot massivlari o‘zgartirilishi va yangilanib borishi zarur.

Yuqorida keltirilgan talablarga javob beradigan MB quydagi tamoyillarga asoslangan holda tashkil qilinishi mumkin: Ma’lumotlarning integratsiyalashtirish tamoyili. Bu tamoyilning mohiyatiga ko‘ra o‘zaro bog‘lanmagan axborotlar yagona ma’lumotlar bazasiga birlashtiriladi. Buning natijasida ma’lumotlar foylalanuvchi va uning amaliy dasturlariga axborot massivlari ko‘rinishida taqdim etiladi.

Axborot massivlaridan foydalanilganda kerakli ma’lumotlarni qidirish, qayta ishlash jarayonlarini boshqarish osonlashadi, ma’lumotlarning ortiqchaligi kamayadi, MBni yuritish yengillashadi. Ma’lumotlarning yaxlitligi tamoyili. Bu tamoyil orqali MBda saqlanayotgan axborotlarning aniqligi ortadi, yani ularning xususiyatlari va tavsifnomalari tegishli soha obakilari toliq ifodalaniladi. Ma’lumotlarning yaxlitligi noto‘g’ri axborotni kiritish yoki uning ma’lum bir qismini xotiradan ochirib tashlash natijasida buzilishi mumkin. Shuning uchun ham kiritilayotgan axborotlarni nazorat qilish, saqlanayotgan ma’lumotlarni doimo tekshirish, maxsus tizim yordamida tiklash va boshqa tadbirlar orqali MB ning yaxlitligini taxminlash mumkin. Ma’lumotlarning aloqadorligi tamoyili. Bu tamoyilning mohiyatiga ko‘ra MBdagi barcha axborotlar o‘zaro bog‘langan bo‘lib, obektlar o‘rtasidagi munosabatlarni ifodalaydi. Axborot turlari va ular o‘rtasidagi munosabatlar majmuasi ma’lumotlarning mantiqiy tuzilishini tashkil qiladi.

Ma’lumotlarning yetarli bolish tamoyili. Bu tamoyilning mohiyatiga ko‘ra, tegishli axborotlar MBda yagona nusxa saqlanadi va ular istalgan masalani yechish uchun o‘zaro boglanadi hamda yetarli bo‘ladi. Masalan, avtonom fayllardan iborat bo‘lgan AATda bazi bir axborotlar takrorlansa, MB da esa ularning takrorlanishi butunlay barham topadi. MBni boshqarishini markazlashtirish tamoyili. Bu tamoyilga kora ma’lumotlarni boshqarishning barcha funksiyalari yagona boshqarish dasturi-ma’lumotlar bazasini boshqarish tizimi (MBBT)ga beriladi. Bu tamoyilga rioya qilish asosida ATdan foydalanishning samaradorligi barcha jarayonlar MBBT orqali amalga oshiriladi. Iqtisodiy axborotlarni qayta ishlash bazasining ifodalanishini ularni qayta ishlash jarayonlaridan ajratish tamoyili. Bu tamoyilga kora, ma`lumotlarning

Ifodalanishi amaliy dasturlardan tashqarida tayyorlanadi va MB da saqlanadi. Bu esa oz navbatida dasturlash jarayonini yengillashtiradi, dastur uchun zarur bo‘lgan holda axborotlarning hajmini kamaytiradi. MBni yuritishni yaxshilaydi va hokazolar.

Shunday qilib, yuqorida ko‘rib otilgan tamoyillar asosida MB ning tarkibi yaratildi, yani AT ning mantiqiy, fizik va dasturiy elementlari o‘rtasidagi o‘zaro bog‘lanish ishlab chiqiladi. Iqtisodiy axborotlarni qayta ishlash bazasining tarkibi va uni tashkil etish. ATning tarkibiy elementlari unga yuklatilgan vazifalar va yechiladigan masalalarning xususiyati orqali aniqlanadi. Shunga kora ma’lumotlar bazasining asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

- axborotlarni saqlash va himoyalash;
- axborotlarni doimo o‘zgartirish (yangilash, yangi ma’lumotlarni kiritish, ortiqcha ma’lumotlarni o‘chirish va shu kabilar)
- foydalanuvchi va amaliy dasturlar talablariga kora ma’lumotlarni izlash va tanlash;
- aniqlangan ma’lumotlarni qayta ishlash va tegishli usulda natijaviy axborotlarni chiqarish va boshqalar.

Yuqorida ko‘rsatilgandek, axborotlar ma’lumotlar bazasida saqlanadi. MB - amaliy dasturlarga bog‘liq bo‘lmagan holda ma’lum bir tartib asosida o‘zaro bog‘langan ma’lumotlar to‘plamidir. Har qanday ma’lumot fayli kabi, MB ham yozuvlardan tashkil topadi. Yozuvlar esa oz navbatida miyonchalardan hosil qilinadi. Yozuv tezkor va tashqi xotiralar ortasida ma’lumotlar almashish jarayonning eng kichik o‘lchov birligi bo‘lsa, maydoncha – ma’lumotlarni qayta ishlashdagi eng kichik birlik hisoblanadi. MBni tashkil qilish oddiy fayllarni tashkil qilishdan quyidagi ikkita xususiyatiga kora farqlanadi:

- yozuv maydonlarining ifodalanishi ma’lumotlar bilan birgalikda saqlanadi;
- ma’lumotlarni qidirishda maxsus usullardan foydalaniladi.

Operatsion tizimning muhitida faoliyat ko‘rsatayotgan MB bilan turli amallarni bajarish mumkin emas. Shu sababli ham Operatsion tizim asosida ishlaydigan maxsus amaliy dasturlar majmuasi yaratilgan. Bu majmua ma’lumotlar bazasini boshqarish tizimi deb yuritiladi. MBBT - ma’lumotlar bazasini hosil qilish, uni yuritish va foydalanish uchun mo‘ljallangan dasturlar va til vositalarining to‘plami. MBBTning asosiy qismini boshqarish dasturi tashkil qiladi.

Bu dastur MB bilan muloqotni o‘rnatishga bog‘liq bo‘lgan barcha jarayonlarni avtomatlashtiradi. MBBT ishga tushishi bilan uning boshqarish dasturi doimo asosiy xotirada bo‘ladi va talablarni qayta ishlashni tashkil qiladi, ularning bajarilish tartibini ta’minlaydi, amaliy dasturlar va Operatsion tizim o‘rtasidagi aloqalarni o‘rnatadi. MB dan tegishli amallarni bajarish jarayonlarini nazorat qiladi va boshqalar. MBga kelayotgan talablarni parallel bajarishni tashkil qilish boshqarish dasturining asosiy funksiyasi hisoblanadi.

MBBTning boshqa qismini ma’lumotlarni qayta ishlash dasturlarining to‘plami tashkil qiladi. Bu to‘plamga tarjimonlar (translyatorlar), talab va dasturlash tillari, muharrirlar, servis dasturlari va boshqalar kiradi. Shunday qilib, ma’lumotlar banki bir necha ma’lumotlar bazasi, boshqarish va amaliy dasturlardan tashkil topadi. Bu elementlar AT ga yuklatilgan vazifalarni bajarishda asosiy rol o‘ynaydi. Shu bilan birga, ATning samarali faoliyati uning ta’minlovchi elementlariga ham bog‘liqdir. Bu ta’minot tarkibiga quyidagi elementlar kiradi. Texnik ta’minot MB va foydalanuvchilarning ish faoliyatini avtomatlashtirish imkoniyatini yaratadigan texnik vositalardan tashkil topadi. Bunday vositalar jumlasiga EHM, tashqi qurilmalar, axborotni tashish, uzatish vositalari, aloqa tarmoqlari, abonent punktlari va boshqalar kiradi. Matematik ta’minot– funktsional masalalarni yechish va MBni boshqarish

Xulosa. Matematik modellari va algoritmlar to‘plamidan tashkil topadi. Dasturiy ta’minot - MBning faoliyatini amalga oshirish dasturlari va turli xil qo‘shimcha vazifalarni bajarish uchun mo‘ljallangan servis dasturlarning to‘plamidan iborat bo`ladi.

Axborot ta’minoti – ma’lumotlarni turkumlash va ixchamlashtirish, ifodalash va taqdim etish tizimlaridan tashkil topadi.

Lingvistki ta'minot – MBBTda foydalaniladigan tillar, lug'atlar majmuasi orqali tashkil qilinadi.1C: Enterprise tizimining ishlashi vaqt bo'yicha ajratilgan ikkita jarayonga bo'linadi: sozlash (konfiguratsiya) va foydalanuvchining yozuvlarni saqlash yoki hisob-kitoblarni amalga oshirish uchun bevosita ishi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR VA INTERNET SAYTLAR

1. F.E.Jomonqulova,I.E.Shadmonov Iqtisodiyotda axborot -kommunikatsiyon texnologiyalar va tizmalar: O'quv qo'llanma Toshkent``Iqtisod-Moliya", 2022
2. NODIROVNA M. S. SOCIAL POLICY: OBJECTIVES AND THEORETICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY //CENTRAL ASIAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES AND HISTORY. – 2023. – Т. 4. – №. 7. – С. 1-9.
3. Мирзаева Ш. Н. НОВЫЕ ТРАНСФОРМАЦИИ И ИЗМЕНЕНИЕ ПРОФЕССИЙ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ НА РЫНКЕ ТРУДА УЗБЕКИСТАНА //Gospodarka i Innowacje. – 2023. – Т. 36. – С. 668-679.
4. Абдукаримов Ф. Б. А., Мирзаева Ш. Н. МАЛЫЙ БИЗНЕС-КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ КОНКУРЕНТНОЙ СРЕДЫ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА //Gospodarka i Innowacje. – 2023. – Т. 36. – С. 657-667.
5. Абдукаримов Б. А. А., Мирзаева Ш. Н. РОЛЬ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В МОДЕРНИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН //Gospodarka i Innowacje. – 2023. – Т. 36. – С. 648-656.
6. MIRZAEVA SHIRIN NODIROVNA. (2023). THE IMPORTANCE OF INVESTING IN THE DEVELOPMENT OF THE SOCIAL SPHERE IN OUR COUNTRY. *Central Asian Journal of Innovations on Tourism Management and Finance*, *4*(6), 153-160. Retrieved from https://cajitmf.centralasianstudies.org/index.php/CAJITMF/article/view/534
7. Курбанова Р., Мирзаева Ш., Хакимов Д. РОЛЬ СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЕЙ И ТЕХНОЛОГИЙ В ИЗМЕРЕНИИ СОЦИАЛЬНОГО КАПИТАЛА //Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари/Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук/Actual Problems of Humanities and Social Sciences. – 2023. – Т. 3. – №. S/4. – С. 204-216.
8. Шарипов Т. С., Мирзаева Ш. Н. СОСТОЯНИЕ ВНЕДРЕНИЯ ИННОВАЦИОННЫХ ПРОЕКТОВ В СФЕРЕ УСЛУГ В УЗБЕКИСТАНЕ //Gospodarka i Innowacje. – 2023. – Т. 36. – С. 27-45.
9. Мирзаева Ш. Н. ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ ПОДДЕРЖКИ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА И ДЕЛОВОЙ АКТИВНОСТИ ЖЕНЩИН //Gospodarka i Innowacje. – 2023. – Т. 36. – С. 46-56.
10. Nodirovna M. S. Banks and Development of Banking Services in the Republic of Uzbekistan //Web of Semantic: Universal Journal on Innovative Education. – 2023. – Т. 2. – №. 6. – С. 21-30.
11. Nodirovna M. S. Foreign Experience in Supporting Entrepreneurship and Business Activity of Women //Web of Synergy: International Interdisciplinary Research Journal. – 2023. – Т. 2. – №. 5. – С. 654-665.
12. Saidakhmedovich S. T., Nodirovna M. S. The State of Implementation of Innovative Projects in the Service Sector in Uzbekistan //Nexus: Journal of Advances Studies of Engineering Science. – 2023. – Т. 2. – №. 5. – С. 375-391.

13. Nodirovna M. S. Creation of an Additional Product in the Service Process in the Republic of Uzbekistan //Gospodarka i Innowacje. – 2023. – T. 35. – C. 635-643.
14. Nodirovna M. S. Problems of Development of the Service Sector in the Context of Digital Changes in the Republic of Uzbekistan //Gospodarka i Innowacje. – 2023. – T. 35. – C. 626-634.
15. Мирзаева Ш. Н. ДАВЛАТ ТОМОНИДАН ТАДБИРКОРЛИК СУБЪЕКТЛАРИНИ ҚЎЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШ МЕХАНИЗМИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ЙЎНАЛИШЛАРИ //Gospodarka i Innowacje. – 2023. – T. 35. – C. 662-671.
16. Nodirovna M. S. Improving the Mechanisms For Managing Service Processes in Service Enterprises in the Republic of Uzbekistan //Gospodarka i Innowacje. – 2023. – T. 35. – C. 644-652.
17. Nodirovna M. S. Trading Enterprises and Banking Services in the Republic of Uzbekistan //Nexus: Journal of Advances Studies of Engineering Science. – 2023. – T. 2. – №. 5. – C. 227-234.
18. Nodirovna M. S. Ways to Develop Banking Services in the Republic of Uzbekistan //World of Science: Journal on Modern Research Methodologies. – 2023. – T. 2. – №. 4. – C. 18-24.
19. Nodirovna M. S., Ugli S. T. T., Abduazizovich A. I. WAYS TO INCREASE THE EFFICIENCY OF GOVERNMENT SERVICES IN THE EMPLOYMENT OF THE POPULATION IN UZBEKISTAN //Gospodarka i Innowacje. – 2022. – T. 23. – C. 29-37.
20. Mirzayeva S. N. Prospects for the Development of Small Business and Entrepreneurship in the Digital Economy //American Journal of Economics and Business Management. – T. 5. – C. 3.
21. Nodirovna M. S. FINANCING OF INVESTMENT ACTIVITIES IMPORTANCE OF SOURCES //Section A-Research paper Article History: Received. – 2022. – T. 12.
22. Nodirovna M. S. Banks and Development of Banking Services in the Republic of Uzbekistan. Web of Semantic: Universal Journal on Innovative Education, 2 (6), 21–30. – 1910.
23. Nodirovna M. S. Foreign Experience in Supporting Entrepreneurship and Business Activity of Women. WEB OF SYNERGY: International Interdisciplinary Research JournalVolume2, Issue 5Year2023ISSN: 2835-3013https //univerpubl. com/index. php/synergy https://scholar. google. com/citations.
24. Mirzaeva S. N. et al. Innovative Enrichment of Service Enterprises Based on the Location of the Regions of Uzbekistan //AMERICAN JOURNAL OF ECONOMICS AND BUSINESS MANAGEMENT.
25. Mamanova G. B., Sultonov S. A., Mirzaeva S. N. Improvement of Economic Mechanisms for State Support of Private Entrepreneurship (Samarkand Region) //Procedia of Philosophical and Pedagogical Sciences.
26. Nodirovna M. S., Mamasoliyevna K. C., Ugli S. J. U. The composition of the income of service workers and ways of its improvement (on the example of educational institutions) //ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal. – 2022. – T. 12. – №. 4. – C. 213-218.
27. Nodirovna M. S. FOREIGN TO THE SECTORS OF ECONOMY OF UZBEKISTAN ATTRACTING INVESTMENTS. biogecko.co.nz
28. Pulatov M. E. On the Need And Ways of Converting Some of the Components of Goodwill Into Identifiable Intangible Assets //Indonesian Journal of Innovation Studies. – 2019. – T. 8.
29. Pulatov M. E. Conceptual Issues Of Accounting Of Intellectual Capital //American Journal of Economics and Business Management. – 2019. – T. 2. – №. 1. – C. 117-123.

30. Pulatov M. System Analysis Of Intellectual Property Indicators Of Financial Statements //European Journal of Business and Economics. – 2012. – Т. 6.
31. Pulatov M. INTELLECTUAL PROPERTY PARAMETERS OF FINANCIAL REPORTING. – 2016.
32. Sharipov T. S., Urokova M. G. Sustainable Directions of Employment Relations in the Service Service in Uzbekistan //JournalNX. – С. 503-506.
33. Saidahmedovich S. T. THE CONCEPT OF MANAGEMENT IN ENTERPRISE MANAGEMENT AND ITS SPECIFICITY Kilichova Orzigul Zafar kizi Student Samarkand Institute of Economics and Service.
34. Сидоров В. А., Турсунов И. Э., Шарипов Т. С. ЭКОНОМИКА ИННОВАЦИЙ: ПРОБЛЕМА ТЕХНОЛОГИЧЕСКОГО ПРОРЫВА //НАЗАРИЯ ВА МЕТОДОЛОГИЯ. – С. 22.
35. Абдукаримов Б. А. ва бошқ. Савдо иқтисодиёти муаммолари. Ўқув қўлланма //Т.: Иқтисод-молия. – 2016. – Т. 504.
36. Абдукаримов Б. А. Ички савдо иқтисодиёти //Т.:«Фан ва технология», II. – 2014. – Т. 2008. – С. 224.
37. Шарипов Т. С., Абдукаримов Б. А. Умумий овқатланиш: ҳолати, муаммо ва ечимлар. Монография //Тошкент: Иқтисодиёт. – 2011.
38. Мирзаева Ш. Н. НОВЫЕ ТРАНСФОРМАЦИИ И ИЗМЕНЕНИЕ ПРОФЕССИЙ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ НА РЫНКЕ ТРУДА УЗБЕКИСТАНА //Gospodarka i Innowacje. – 2023. – Т. 36. – С. 668-679.
39. Артиков З. С. УЧИНЧИ РЕНЕССАНС ПОЙДЕВОРИНИНГ ИҚТИСОДИЙ АСОСЛАРИ //Журнал Инновации в Экономике. – 2021. – Т. 4. – №. 10.
40. Sayfiddinovich A. Z. et al. Ways to Develop Trade Services in the Conditions of the Digital Economy //Nexus: Journal of Advances Studies of Engineering Science. – 2023. – Т. 2. – №. 5. – С. 105-112.
41. Artikov Z. The ways of making work effectiveness calculations of the trade enterprises //ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal. – 2019. – Т. 9. – №. 2. – С. 26-31.
42. Ogli S. M. A., Sayfiddinovich A. Z. RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA XIZMAT KO ‘RSATISH KORXONALARI SAMARADORLIGINI OSHIRISH IMKONIYATLARI //Journal of marketing, business and management. – 2023. – Т. 2. – №. 2. – С. 63-66.
43. Artikov Z. S. FACTORS INFLUENCING THE INCREASE IN PROFIT AND PROFITABILITY OF BUSINESS STRUCTURES IN THE DIGITAL ECONOMY //Economics and Innovative Technologies. – 2022. – Т. 2022. – №. 2. – С. 1.
44. Махмудов Л. У. Тадбиркорлик соҳасида электрон тижоратнинг тутган ўрни //Инновацион технологиялар. – 2020. – №. 2 (38). – С. 77-82.
45. Ubaydullooglu M. L. Improving the Innovation Management System in E-Commerce //EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION. – 2022. – Т. 2. – №. 1. – С. 257-262.
46. Makhmudov L. E-commerce taxation procedure: international and national standards //Результаты научных исследований в условиях пандемии (COVID-19). – 2020. – Т. 1. – №. 03. – С. 60-75.
47. Sharifov S. S., Astanaqulov S. Improving the welfare and employment of the population. – 2022.
48. Saidahadovich S. S. The ways of Efficient use of Resources in Consumer Services //American Journal of Social and Humanitarian Research. – 2021. – Т. 2. – №. 8. – С. 22-29.

49. Numonovich N. A. et al. PRIORITY AREAS OF ENSURING FOOD SAFETY IN UZBEKISTAN //Journal of Advanced Zoology. – 2023. – Т. 44. – №. S-2. – С. 1485-1489.
50. Saidahmadovich S. S., Abdullayevna E. N. IMPORTANCE OF LABOR RESOURCES IN THE CONDITIONS OF DIGITAL ECONOMY AND DEVELOPMENT ACTIONS //Uzbek Scholar Journal. – 2022. – Т. 10. – С. 326-332.
51. Numonovich N. A. et al. CLUSTER APPROACH TO GRAPE GROWING AND PROCESSING IN UZBEKISTAN //NeuroQuantology. – 2022. – Т. 20. – №. 16. – С. 3829.
52. Shahboz S. et al. Finance in the Republic of Uzbekistan Market Institutional Development Factors //INTERNATIONAL JOURNAL OF BUSINESS DIPLOMACY AND ECONOMY. – 2023. – Т. 2. – №. 5. – С. 134-140.
53. Qizi B. D. F. Analysis of the Influence of the Investment Environmental Attractiveness on the Socio-Economic Development of Regions (On the Example Of Navoi Region) //Nexus: Journal of Advances Studies of Engineering Science. – 2023. – Т. 2. – №. 5. – С. 131-141.
54. Shahboz S. et al. FACTORS OF IMPROVING THE ORGANIZATION OF WORK AT THE ENTERPRISE //Journal of Intellectual Property and Human Rights. – 2023. – Т. 2. – №. 5. – С. 153-159.
55. Bahriddin o'g I. S. PROMOTING EMPLOYMENT BY THE DEVELOPMENT OF FAMILY ENTREPRENEURSHIP //International journal of advanced research in education, technology and management. – 2023. – Т. 2. – №. 4.
56. Bahriddin o'g'li I. S. THE CONCEPT OF QUALITY OF LIFE AND FOREIGN RESEARCH EXPERIENCE QUALITY OF LIFE OF THE POPULATION //International journal of advanced research in education, technology and management. – 2023. – Т. 2. – №. 4.
57. Bahriddin o'g'li I. S. THE ROLE OF THE DIGITAL ECONOMY IN THE DEVELOPMENT OF THE ECONOMY //International journal of advanced research in education, technology and management. – 2023. – Т. 2. – №. 4.
58. Bahriddin o'g'li I. S. SOME THEORETICAL VIEWS ON CONCEPTS SUCH AS FAMILY ECONOMY, ENTREPRENEURSHIP //Galaxy International Interdisciplinary Research Journal. – 2022. – Т. 10. – №. 12. – С. 446-449.
59. Bahriddin o'g'li I. S. FAMILY BUSINESS AND ITS THEORETICAL FOUNDATIONS //Gospodarka i Innowacje. – 2022. – Т. 29. – С. 5-11.
60. O'G'Li B. S. K. MARKETING FAOLIYATI SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING NAZARIY ASOSLARI VA AMALIY IFODASI //Journal of marketing, business and management. – 2022. – Т. 1. – №. 1. – С. 45-52.
61. Турсунов Ж. Ш. МАТРИЦА «ТОВАР-РЫНОК» КАК ИНСТРУМЕНТ ОЦЕНКИ ЭФФЕКТИВНОСТИ МАРКЕТИНГА ПРЕДПРИЯТИЙ //МОЛОДЕЖНЫЙ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ПОТЕНЦИАЛ. – 2021. – С. 82-87.
62. Komiljon o'g'li B. S. Marketing Strategy To Increase the Efficiency of Local Industrial Enterprises //1 ВЛИЯНИЕ ПЛОДОРОДИЯ ПОЧВ НА РАЗЛИЧНЫЕ РАСТЕНИЯ, ВЫРАЩЕННЫЕ НА. – 2020. – Т. 7. – С. 9.
63. Boyjigitov S. MAMLAKATIMIZDA DON VA DON MAHSULOTLARI BOZORINING BUGUNGI HOLATI VA ISTIQBOLI //" Milliy iqtisodiyotni isloh qilish va barqaror rivojlantirish istiqbollari" respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to 'plami. – 2023. – С. 57-59.
64. Boyjigitov Sanjarbek Komiljon O'G'Li BENCHMARKINGNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI VA TURLARI // JMBM. 2023. №2. URL:

https://cyberleninka.ru/article/n/benchmarkingning-o-ziga-xos-xususiyatlari-va-turlari (дата обращения: 11.09.2023).

65. Boyjigitov Sanjarbek Komiljon O'G'Li DON VA DONNI QAYTA ISHLASH SOHASIDA BOZOR MEXANIZMALARINI TO'LIQ JORIY ETISH // JMBM. 2023. №12. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/don-va-donni-qayta-ishlash-sohasida-bozor-mexanizmalarini-to-liq-joriy-etish (дата обращения: 11.09.2023).
66. O'G'Li B. S. K. MARKETING XIZMATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA TASHKILIY TUZILMA TARKIBLARI ORASIDA SOG'LOM RAQOBAT MUHITINI TA'MINLASH //Journal of marketing, business and management. – 2023. – Т. 1. – №. 11. – С. 86-89.
67. Komiljon o'g'li B. S. THEORETICAL BASIS OF APPLICATION OF MARKETING ACTIVITY ANALYSIS METHODS //INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCES WITH HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS. – 2022. – Т. 1. – №. 25.10. – С. 126-132.
68. Diyor Khaqberdiyevich Xolmamatov, Bekjon Shukurillayevich Musayev, Shaxnoza Shakarbekovna Narkulova, Sanjarbek Komiljon o'g'li Boyjigitov. Internet marketing o'quv qo'llanma. 2022/6/23. 232 bet.
69. Бойжигитов С. К. АНАЛИЗ ВОЗМОЖНОСТЕЙ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СИСТЕМ АВТОМАТИЗАЦИИ НА ОПТОВЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ //Экономика и социум. – 2022. – №. 5-1 (96). – С. 341-345.
70. Бойжигитов С. К. Ў. ЗНАЧЕНИЕ СЕТЕВОГО МАРКЕТИНГА В ПОВЫШЕНИИ ЭФФЕКТИВНОСТИ МАРКЕТИНГОВЫХ СЛУЖБ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ //Journal of marketing, business and management. – 2022. – Т. 1. – №. 7. – С. 62-65.
71. O'G'Li B. S. K. IMPROVING THE EFFICIENCY OF MARKETING SERVICE BY EFFECTIVE USE OF DIGITAL MARKETING OPPORTUNITIES //Journal of marketing, business and management. – 2023. – Т. 1. – №. 10. – С. 30-35.
72. Diyor K. Development of Customer Service Delivery System in Wholesale Trade //Indonesian Journal of Law and Economics Review. – 2019. – Т. 2. – №. 2. – С. 10.21070/ijler. 2019. V2. 10-10.21070/ijler. 2019. V2. 10.
73. Холмаматов Д. Х. Стратегия развития оптовой торговой деятельности в узбекистане //Маркетинг в России и за рубежом. – 2021. – №. 2. – С. 98-103.
74. Kh K. D., Allayorov R. A. USE OF MARKETING LEVERS IN FORMING THE DEMAND FOR NATIONAL PRODUCTS //Journal of marketing, business and management. – 2023. – Т. 2. – №. 2. – С. 194-199.
75. Haqberdievich K. D., Shavkiddinovich M. M. Use of international marketing strategies in the development of free economic zones //Journal of marketing, business and management. – 2022. – Т. 1. – №. 1. – С. 53-61.
76. Haqberdiyevich K. D. CURRENT ISSUES IN THE DEVELOPMENT OF MARKETING LOGISTICS IN WHOLESALE TRADE //Academic Journal of Digital Economics and Stability. – 2021. – С. 13-19.
77. Haqberdievich K. D. Develop Criteria for Selecting Distribution Channels in Small Business //Academic Journal of Digital Economics and Stability. – 2022. – Т. 16.
78. Холмаматов Д. Х. Актуальные вопросы совершенствования сервисной стратегии маркетинга в оптовой торговле //ББК 72+ 74 М43. – 2020. – С. 241.
79. Kholmamatov D. Promote Upgrade After-Sales Service Strategic Skills //Indonesian Journal of Law and Economics Review. – 2019. – Т. 2. – №. 2. – С. 10.21070/ijler. 2019. V2. 8-10.21070/ijler. 2019. V2. 8.

80. Rajaboyev S. Ta'limni axborotlashtirish sharoitida web-dizayn kursini flipgrid dasturining imkoniyatlaridan foydalanish //FAN, TA'LIM, MADANIYAT VA INNOVATSIYA. – 2023.
81. Shakhboz R. USING MODERN TECHNOLOGIES TO INCREASE THE EFFECTIVENESS OF TEACHING COMPUTER SCIENCE BASED ON DISTANCE EDUCATION //Journal of Advanced Scientific Research (ISSN: 0976-9595). – 2023. – Т. 3. – №. 7.
82. Shodiyevich R. S., Shodiyevich R. S., Berdiqul o'g'li U. S. ACCOUNTING ISSUES IN THE DIGITAL ECONOMY //CENTRAL ASIAN JOURNAL OF MATHEMATICAL THEORY AND COMPUTER SCIENCES. – 2023. – Т. 4. – №. 6. – С. 80-84.
83. Rajaboyev S. O'zbek tilining davlat tili sifatidagi nufuzi va mavqeyini tubdan oshirishning ilmiy nazariy masalalari //Scienceweb academic papers collection. – 2022.
84. Shahboz R., Sayidaxon T., Sheroz R. IQTISODIY FANLARNI O 'QITISHDA MULTIMEDIYA VOSITALARIDAN FOYDALANISH TEXNOLOGIYALARI //International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research. – 2023. – С. 518-520.
85. Shodiyevich R. S., Berdiqul o'g'li U. S., Shodiyevich R. S. The Process of Managing the Flow of Information, in the Example of Accounting //Nexus: Journal of Advances Studies of Engineering Science. – 2023. – Т. 2. – №. 5. – С. 99-104.
86. To'lqinjanovna T. N., Shodiyevich R. S. Word Formation by Affixation //INTERNATIONAL JOURNAL OF BUSINESS DIPLOMACY AND ECONOMY. – 2023. – Т. 2. – №. 5. – С. 217-222.
87. Ражабоев Ш. Ш. Экологическое образование в целях устойчивого развития территорий.– 2022 //Kielce: Laboratorium Wiedzy Artur Borcuch. – 2022.
88. Rajaboyev S. Экологическое образование в целях устойчивого развития территорий //Scienceweb academic papers collection. – 2022.
89. Ражабоев Ш. Ш. РОЛЬ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ТЕХНОЛОГИЧЕСКОМ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВЕ //Технологическое и социальное предпринимательство. – 2022. – С. 54-57.
90. Ражабоев Ш. Ш. ЦИФРОВИЗАЦИЯ И ЗЕЛЕНЫЙ СЕКТОР В УСТОЙЧИВОМ РАЗВИТИИ //Проблемы устойчивости развития социально-экономических систем. – 2022. – С. 596-598.
91. Rajaboev S. S. Technologies of Using Multimedia Tools in Teaching Economic Sciences //Spanish Journal of Innovation and Integrity.
92. Allayorov R. Resources of the Tourist Territory: Nature, Composition and Role in the Development of the Socio-Economic System //Science and innovation. – 2023. – Т. 2. – №. A1. – С. 141-147.
93. Allayorov R. Cluster approach to sustainable tourism development //Academia Open. – 2019. – Т. 1. – №. 1.
94. Allayorov R. A. A SYSTEMATIC APPROACH TO THE DEVELOPMENT OF THE REGIONAL TOURISM MARKET //International Bulletin of Applied Science and Technology. – 2023. – Т. 3. – №. 6. – С. 194-198.
95. Kh K. D., Allayorov R. A. USE OF MARKETING LEVERS IN FORMING THE DEMAND FOR NATIONAL PRODUCTS //Journal of marketing, business and management. – 2023. – Т. 2. – №. 2. – С. 194-199.
96. Аллаёров Р. ТУРИСТИК ҲУДУД РЕСУРС САЛОҲИЯТИНИ БАҲОЛАШНИНГ МЕТОДИК АСОСЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ //" Экономика и туризм" международный научно-инновационной журнал. – 2022. – Т. 3. – №. 5.

97. Мухаммедова З. М., Аллаёров Р., Ахмедова А. Т. СТИМУЛИРОВАНИЕ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ФЕРМЕРСКИХ ХОЗЯЙСТВ //Направления повышения стратегической конкурентоспособности аграрного сектора экономики. – 2016. – С. 178-181.
98. Аллаеров Р., Хамраев М. С. МОДЕЛЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СТРАТЕГИИ ДЛЯ УПРАВЛЕНИЯ МАРКЕТИНГОМ УСЛУГ //Фінансово-кредитна система України в умовах інтеграційних та. – 2015. – С. 270.
99. Расулов З. Ж., Хамраев М. С., Аллаёров Р. ПРОБЛЕМЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ СТАБИЛЬНОГО РАЗВИТИЯ И ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПРЕОБРАЗОВАНИЯ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА В УСЛОВИЯХ ОГРАНИЧЕНИЯ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ РЕСУРСОВ //Направления повышения стратегической конкурентоспособности аграрного сектора экономики. – 2015. – С. 139-146.
100. Allayorov R. A. TOURISM DEVELOPMENT TENDENCIES IN SAMARKAND REGION UNDER THE INFLUENCE OF THE COVID-19 PANDEMEMY //Gwalior Management Academy. – С. 84.
101. Allayorov R. A. MARKETING STRATEGIES IN THE DEVELOPMENT OF REGIONAL TOURISM //Journal of marketing, business and management. – 2023. – Т. 2. – №. 2. – С. 189-193.
102. Allayorov R. The Role of Innovative Clusters In Increasing The Competitiveness of Tourist-Recreational Free Economic Zones.
103. Allayorov R. Scientific and Theoretical Fundamentals of Marketing in the Tourist Area //Berlin Studies Transnational Journal of Science and Humanities. – 2021. – Т. 1. – №. 1.1 Economical sciences.
104. Allayorov R. THE SOUTH-WEST HISOR: SIGNIFICANCE, ANTHROPOGENIC IMPACTS AND PROTECTION MEASURES //International Journal of Pedagogics. – 2022. – Т. 2. – №. 12. – С. 44-53.